

Тетяна Полухтович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій,
Луцький національний технічний університет,
ORCID ID 0000-0002-0558-2981,
polukhtovych@ukr.net

РОЛЬ ІКТ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглянуто професійну компетентність педагогів, що дає змогу оцінити якість викладання тих, хто навчає і якість навчання учнів. Через загальні тенденції й закономірності освітнього розвитку обґрунтовуються переваги електронного документообігу контролю знань. Методологічною основою є теоретичні й практичні дослідження фахівців у галузі педагогіки, психології, комп'ютеризованого навчання. Теоретичні методи: аналіз педагогічної, психологічної літератури; порівняння, систематизація, узагальнення існуючих теоретичних положень та методик; вивчення досвіду роботи викладачів на кафедрі професійної освіти та комп'ютерних технологій у Луцькому НТУ. Використання електронних ресурсів уможливило розв'язання проблеми модернізації сучасної вітчизняної освіти з постійним оновленням знань; проаналізовано переваги й недоліки, зокрема, психологічна й «комп'ютерна» невідповідність учителів. Це пов'язано з традиційною методикою навчання, яка передбачає не віртуальне, а вербальне спілкування між учнем і вчителем. Наголошено на наступних перевагах інформаційних технологій у процесі навчання, як-от: зростання швидкості передачі інформації та знань, навчання з метою розширення здібностей учнів, збільшення результативності навчання, інтересу до нього загалом; поліпшення якості навчального процесу завдяки активізації творчого потенціалу учасників освітнього процесу. Проведено дослідження сучасного стану використання електронного журналу, зокрема, у ЗЗСО І–ІІ ступенів с. Карасин Маневицького району Волинської області.

Ключові слова: професійна компетентність, інформаційні технології, електронний журнал, знання, навчальний процес.

Татьяна Полухтович. Роль ИКТ в формировании профессиональной компетенции участников образовательного процесса

В статье рассматривается профессиональная компетентность педагогов, что дает возможность оценить качество преподавания тех, кто учит и качество обучения учащихся. Через общие тенденции и закономерности образовательного развития обосновываются преимущества электронного документооборота контроля знаний. Методологической основой являются теоретические и практические исследования специалистов в области педагогики, психологии, компьютеризированного обучения. Теоретические методы: анализ педагогической, психологической литературы; сравнение, систематизация, обобщение существующих теоретических положений и методик; изучение опыта работы преподавателей на кафедре профессионального образования и компьютерных технологий в Луцком НТУ.

Использование электронных ресурсов делает решение проблемы модернизации современного отечественного образования с постоянным обновлением знаний; проанализированы преимущества и недостатки, в частности, психологическая и «компьютерная» неподготовленность учителей. Это связано с традиционной методикой обучения, предполагает не виртуальное, а вербальное общение между учеником и учителем. Отмечено на следующих преимуществах информационных технологий в процессе обучения, как: рост скорости передачи информации и знаний, обучения с целью расширения возможностей учащихся), увеличение результативности обучения, интереса к нему в целом; улучшение качества учебного процесса благодаря активизации творческого потенциала участников образовательного процесса.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, информационные технологии, электронный журнал, знания, учебный процесс.

Tatiana Polukhtovych. The role of ICT in shaping the professional competence of participants in the educational process

The article examines the professional competence of teachers, which gives an opportunity to assess the quality of teaching and learning of students. The general tendencies and regularities of educational development substantiate the benefits of electronic document control of knowledge control. The methodology is aimed at solving specific problems, taking into account the purpose of scientific research. The methodological basis is theoretical and practical research of specialists in the field of pedagogy, psychology, computer-aided learning. Theoretical methods: analysis of pedagogical, psychological, educational-methodical, literature on this problem; comparison, systematization, generalization of existing theoretical positions and methods; study of teachers' experience in the department of vocational education and computer technologies at Lutsk NTU. The use of electronic resources makes the solution to the problem of modernization of modern domestic education with constant updating of knowledge; Advantages and disadvantages, in particular, psychological and "computer" unpreparedness of teachers are analyzed. This is due to the traditional teaching methodology, it involves not verbal but verbal communication between the student and the teacher. The following advantages of information technologies in the course of training are noted, as: increase of speed of transfer of information and knowledge, training with the purpose of empowerment of students), increase of learning efficiency, interest in it as a whole; improving the quality of the educational process by activating the creative potential of participants in the educational process. The practical significance of the results of the study is conditioned by the use of new approaches to understanding the assessment of the employee's business qualities in accordance with the reforms carried out in our country.

Key words: professional competence, information technology, electronic journal, knowledge, educational process.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Це питання набуває нового аспекту в умовах сучасної школи: розширення впливу використання інформаційних технологій; необхідністю диференціації навчання, безперервного контролю знань учнів і паралельно формування позитивного ставлення до роботи на уроках, підняття інтересу до навчання з врахуванням учителем індивідуальних можливостей кожного та справедливого оцінювання. У вчителів, особливо з великим педагогічним досвідом, виникають труднощі в здійсненні електронного контролю школярів, коли Інтернет сьогодні перетворився на середовище, у якому можна вести повноцінне навчання охочих. У рамках розвитку інформаційних технологій особливо актуальна є автоматизація процесу контролю знань – створення електронного журналу, котрий дозволить моделювати методику роботи вчителя, і цим керувати процесом навчання. Це забезпечить значну економію часу вчителя, дозволить батькам швидко побачити й оцінити показники якості досягнень своїх дітей. У такий спосіб електронний журнал дозволяє сформувати власну структуру оцінювання знань учнів, швидко та якісно виконати розрахунки успішності в класі, визначити рейтинг учня в класі й надати дані для аналізу батькам.

У дослідженні означеної проблеми автор спирається на власні публікації у вітчизняних і закордонних виданнях, зокрема:

– До питання оцінки ділових якостей працівника. Збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», 23 лютого 2017 (Міжнародний класифікатор ISBN 978-617-7264-37-7). Київ, 2017. С. 92–94;

– Polukhtovych T. G., Pimenova O. O. Socio legal research of competencies in a context to of human development. Collective monograph European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland: Collective monograph. Volume 2. Sandomierz: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2018. P. 281–301;

– Полухтович Т. Г., Піменова О. О. Оцінка професіоналізму в трудовій діяльності. Науковий журнал «Молодий вчений» (Міжнародний номер ISSN (Online): 2313–2167), уключений до науково-метричних баз даних Scholar Google, Cite Factor, Research Bible, Index Copernicus – № 10 (62), 2018. С. 675–678;

– Полухтович Т. Г., Піменова О. О. Професійна діяльність особи: зарубіжний досвід. Науковий журнал «Молодий вчений» (Міжнародний номер ISSN (Online): 2313–2167), уключений до науково-метричних баз даних Scholar Google, Cite Factor, Research Bible, Index Copernicus – № 1 (65), січень 2019. С. 409–412;

– Полухтович Т. Г., Піменова О. О. Дистанційні технології у навчальному процесі. Науковий журнал «Молодий вчений» (Міжнародний номер ISSN (Online): 2313–2167), уключений до науково-метричних баз даних Scholar Google, Cite Factor, Research Bible, Index Copernicus, № 2 (66), 2019. С. 507–510. Ju.M.

– Полухтович Т. Г. Ділові якості учасників освітнього процесу: монографія. Луцьк: Терен, 2020. 170 с.

Метою статті є аналіз автором педагогічної оцінки ділових якостей учасників освітнього процесу, вимог до професіоналізму; узагальнення висновків як підсумків дослідження. Актуальність упровадження ІКТ у школах, недостатня розробленість методичного забезпечення, вимоги суспільства щодо підвищення ефективності навчально-пізнавального процесу й обумовило вибір дослідження успішності учнів в умовах використання електронного документообігу контролю.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Реформування освіти вимагає від педагогічних працівників застосовувати інформаційні технології в навчанні, у виховній, позакласній роботі з учнями. Для ефективного й педагогічно виваженого використання інформаційних технологій, особливо в умовах школи, необхідно мати універсальні знання, професійну компетентність й навички для того, щоб розкрити здібності дітей та підняти престиж навчання, творчий потенціал учнів, задовольнити інтелектуальні потреби для формування соціальної компетентності, починаючи з молодшого шкільного віку. Упровадження ІКТ в освітній процес висвітлено в наукових працях В. Бикова, М. Лещенко, С. Литвинової та ін. Підготовку й підвищення кваліфікації педагогів, інформаційно-комунікаційну компетентність досліджували М. Лещенко, О. Овчарук, В. Олійник, О. Співаковський, Л. Тимчук. ІТ-технології – це наше сьогодення. Тому закономірним є комп'ютеризація навчального процесу в освітніх закладах для забезпечення якісної підготовки школярів, з одного боку, а з іншого – унікальна можливість школи зайняти високий рейтинг за впровадження новітніх технологій в освітній процес. На перший погляд, дійсно виглядає сучасно, оскільки мінімізує прямий контакт учень–учитель. Аналіз наукової літератури показав, що педагогічні працівники з великим досвідом роботи не готові до використання web-орієнтованих і мультимедійних технологій у професійній діяльності; електронного документообігу контролю знань учнів. Аспекти їх упровадження в школі неможливі без підвищення рівня компетентності учасників освітнього процесу. Узагальнюючи сказане, зазначимо суперечності, які виникають щодо недостатньої підготовки вчителів та недостатнім практичним упровадженням у навчально-виховний процес середньої школи web-орієнтованих і мультимедійних технологій, відсутністю спеціально розроблених для цього методик; проблемою координованих дій у цьому питанні вчителів, батьків та потребою вдосконалення соціально-педагогічної діяльності з учнями за відсутності в багатьох навчальних закладах методик застосування інноваційних технологій.

На основі аналізу наукової літератури визначено, що шкільний вік є одним із важливих періодів становлення особистості. Саме навчальна діяльність у школі робить дитину носієм нової соціальної ролі й оволодіння нею стає суттю її подальшого життя. Сьогодні професійна компетентність учителя формується нецілеспрямовано, а тому одним із важливих напрямів роботи закладу загальної середньої освіти є створення умов для формування цієї компетентності. Модернізація контролю навчального процесу потребує сучасної комп'ютерної техніки й засобів комунікації, що не є перешкодою в його активному використанні. Традиційна форма навчання має перелік недоліків, які не дозволяють якісно й ефективно проводити детальний аналіз навчальної діяльності, успішності всіх учнів, оскільки вчителю не вистачає часу для опитування всього класу. Проведення електронного документообігу контролю знань є основою для отримання учнями та їх батьками об'єктивної оцінки рівня навчальних досягнень з метою управління поточним навчальним процесом і забезпечення індивідуалізації навчання в електронному середовищі. Стає зрозумілим, що контроль – це сама процедура управління навчанням і є невід'ємним елементом самого процесу. Саме для вчителів використання електронного щоденника має суттєвий перелік переваг перед традиційною формою контролю якості знань: автоматичне заповнення звільняє вчителя від виконання рутинної роботи та додає більше часу на вдосконалення своєї професійної діяльності, на розробку й використання новітніх засобів; збільшується можливість реалізації індивідуальної роботи з батьками, яка в новій системі освіти є однією із основних [1, с. 54]. Головна мета такого модулю інформаційної системи управління освітнім процесом – формування первинних даних обліку успішності учнів [1, с. 68].

Обґрунтовується важливість не тільки професійної компетентності педагогів в умовах сучасного інформаційного простору, а й соціальна компетентність учнів [3, с. 107]. Існує багато чинників, що впливають на формування соціальної компетентності школярів (родина, друзі, педагогічні працівники, політичні, релігійні заходи та ін.), серед котрих значний вплив мають засоби масової інформації, комп'ютерні пристрої, мобільні телефони, оскільки для дітей, починаючи з дошкільного віку, вони стали пріоритетними. Для усунення негативних чинників впливу на учнів,

педагогам і батькам потрібно створити сприятливі умови для формування соціальної компетентності в їхньому повсякденному житті.

Також зазначається, що нагальною є потреба суспільства в учителях, які володіють інформаційними технологіями та реальним станом і характером підготовки дітей у школі. Їх активна взаємодія з електронним навчальним продуктом – головна перевага. Рівень інтерактивності – рівень активності особистості в роботі з електронним навчальним продуктом і один з важливих показників. Освітній процес у реаліях сьогодення – процес взаємодії того, хто навчається та навчального середовища, котре включає педагога, навчальні матеріали (контент) і учнів. В освітньому процесі співіснують педагогічна, пізнавальна й соціальна складова, причому соціальна є головним інструментом отримання й засвоєння інформації [1, с. 23]. А створення й підтримка сприятливого клімату всередині класу за рахунок керування пізнавальними й соціальними процесами – важлива функція вчителя. Отже, актуальним є твердження науковця Г. Шемаєвої, що формування електронних наукових видань сприяє досягненню якісно нового рівня повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства в наукових знаннях [4, с. 8].

Сучасна система комунікації в школі пройшла інноваційний шлях. Утворюються шкільні комп'ютерні системи, що дозволяють усі дані зберігати в електронному вигляді, а саме: сервіси електронних журналів успішності, електронні щоденники. Наприклад, запровадження в школах електронного щоденника дозволяє змінити формат взаємодії вчитель–учень, учень–батьки, учитель–батьки. Робота з електронним журналом визначає роль учителя як тьютора [1, с. 68]. Наявність класного електронного журналу передбачає доступ до нього в будь-який час та в будь-якому місці, де є Інтернет, а також здійснюється автоматизація процесу отримання необхідної інформації для організації ефективного моніторингу поточної успішності учнів, виконання навчальних планів. Сучасні інформаційні технології підвищують успішність учнів і вдосконалюють ефективність освітнього процесу. Інформація про успішність уключає в себе оцінки й пропуски, коментарі до них; нотатки до уроків; домашні завдання; зауваження; розклад, занять та ін. Інформація надається по-різному: журнал, щоденник, таблиця успішності, графіки успішності за кожним класом і учнем. Існує 5 основних типів користувачів сайту (директор, адміністрація, учитель, учень, батьки). Кожен з них має певний набір прав і відповідний рівень доступу до інформації. Додатково для закладів освіти є змога розміщення сучасного сайту, який містить великий набір функціональних розділів з можливістю створювати додаткові текстові сторінки. Представлені такі особливості, як: виняткова функціональність (змога індивідуально налаштувати багато аспектів роботи); зовнішній вигляд: усі шкільні документи (журнал, щоденник тощо) виглядають схожими на паперові прототипи, але з сучасним поліпшенням; найвища швидкість роботи системи на обробку запиту. Сайт установи й система електронного обліку успішності взаємопов'язані й інтегровані між собою. Використовуючи можливості сервісу, установа освіти отримує потужний веб-інструмент для автоматизації навчального процесу.

Електронний журнал створюється з кожного навчального предмета. Доступ до нього мають учителі-предметники, класний керівник, директор. Батькам і учням журнал недоступний. За допомогою електронних журналів учителі за два кліки можуть: виставити оцінки, відзначити відсутніх. На підставі даних, унесених учителями до журналів, для кожного учня формується його електронний щоденник. У ньому відображено все, що вчителі внесли до журналу (оцінки, пропуски, коментарі тощо), а також поведінка й зауваження за кожний тиждень. Для батьків є можливість «підписувати» щоденник своєї дитини. Для кожного школяра є зведена таблиця всіх оцінок, отриманих за четверть із навчальних предметів. У таблиці містяться також пропуски, середній бал і четвертна оцінка з кожного предмета. При наведенні миші на клітину з оцінкою з'являється додаткова інформація про неї: ким і коли була виставлена, а також коментар педагога. Таблиця успішності доступна як учителям, так і батькам та учням. У такий спосіб можна легко й зручно простежити успішність дитини протягом навчального періоду. Обґрунтованим є використання електронного щоденника батьками, які дізнаватимуться про успішність їхньої дитини та відвідування нею занять, отримуватимуть рекомендації вчителя, нагадування про батьківські збори й інші шкільні заходи; інформацію про результати написання самостійних і контрольних робіт. Електронний щоденник має низку переваг і для учнів. Вони можуть у будь-який момент уточнити домашнє завдання з навчального предмета; дізнатися, коли планується проведення виховних заходів або ж написання контрольної роботи. Серед проблем, котрі виникають із впровадженням такої системи, – велике додаткове навантаження на вчителів. По-перше, протягом навчального року виставляється багато поточних оцінок; по-друге, можуть виникнути проблеми технічного оснащення школи (недостатня кількість комп'ютерів, нестабільний доступ до Інтернету); низький рівень володіння

педагогами інтернет-технологіями, складність установа й налаштування програмного забезпечення, психологічні проблеми (занепокоєння через утрату інформації (з технічних причин) [4].

Описуючи сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці школярів, ми проаналізували неналежні умови для заповнення журналу електронними засобами в конкретному навчальному закладі. Учителі сільської школи не забезпечені планшетами, комп'ютерами, не забезпечується вільний доступ до Інтернету. А сучасні тенденції розвитку веб-технологій орієнтують споживачів інформаційних ресурсів на використання мобільних пристроїв, зокрема, смартфонів, планшетів та нетбуків, які дуже поширені в шкільному середовищі насамперед як засіб спілкування. Тому використання цих пристроїв у навчальному процесі було б ефективним доповненням до традиційних методів і технологій навчання [2].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів, пов'язаних з професійною компетентністю учасників освітнього процесу. Огляд літературних джерел дозволяє стверджувати, що вчені по-різному визначають структуру професійної готовності фахівця. Компонентами готовності називають ставлення особистості до діяльності. Комп'ютерні технології, інтегровані з педагогічною системою організації навчальної діяльності, дозволяють істотно розширити освітні можливості школярів. Дослідили сучасний стан використання електронного журналу, зокрема в ЗЗСО І–ІІ ступенів с. Карасин Маневицького району Волинської області. Через загальні тенденції й закономірності освітнього розвитку перерахували переваги електронного документообігу.

Сучасні інформаційні технології підвищують успішність учнів; удосконалюють освітній процес. Розкрито організацію навчальної роботи вчителя інформатики з використанням ним електронного журналу в загальноосвітній школі І–ІІ ступенів с. Карасин Маневицького району Волинської області. Обґрунтовано ефективність застосування електронного документообігу контролю знань у навчальному закладі, а також рекомендації педагогічним працівникам щодо ефективності електронного журналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.
2. Івашук К. О. Інформаційно-комунікаційні технології – як сучасний засіб навчання в освіті. URL : <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/informatsiino-komunikatsiini-tekhnologiyi--yak-suc.htm>
3. Полухтович Т. Г. Ділові якості учасників освітнього процесу: монографія. Луцьк : Терен, 2020. 170 с.
4. Шемаєва Г. Електронні періодичні видання наукових установ України в системі наукових комунікацій. Бібліотечний вісник. 2006. № 5. С. 8–13.

REFERENCES

1. Lischynskaya L. (2017) Distance Learning as a Modern Educational Technology [Electronic resource]: materials of the inter-university webinar . Vinnytsia: VTEI KNTEU [in Ukrainian].
2. Ivashchuk K. Information and Communication Technologies - as a Modern Means of Learning in Education. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/art/article/informatsiino-komunikatsiini-tekhnologiyi--yak-suc.htm> [in Ukrainian].
3. Polukhtovich T. (2020) [Business qualities of participants of educational process]monograph. Lutsk: Teren [in Ukrainian].
4. Shemaeva G. (2006) Electronic periodicals of scientific institutions of Ukraine in the system of scientific communications. Library Bulletin [in Ukrainian]. Polukhtovich T. (2020) [Business qualities of participants of educational process]monograph. Lutsk: Teren [in Ukrainian].